



Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στην Κρήτη: Ο ρόλος της Σχολής Διά Βίου Μάθησης του ΤΕΙ Κρήτης

August 12th, 2015 • [Related](#) • [Filed Under](#)

**Κατέρη Ε. – Διδάκτωρ Ψυχολογίας Πανεπιστημίου Κρήτης (Phd.)/
Κλινική Ψυχολόγος (Msc.)**

**Καλαϊτζάκη Α. – Επίκουρη Καθηγήτρια Κοινωνικής Εργασίας ΤΕΙ
Κρήτης**

**Γκερτσάκης Ν. – Υποψήφιος Διδάκτωρ Ψυχολογίας/ Εκπαιδευτικός
(M.Ed.)/ Ψυχολόγος**

Περίληψη

Ο εκπαιδευτικός αποτελεί κομβικό σημείο στην εκπαιδευτική διαδικασία. Ο ρόλος του είναι διττός: η μετάδοση της γνώσης στους μαθητές, αλλά και η ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους. Σύμφωνα, μάλιστα, με το Προσωπο-Κεντρικό μοντέλο στη διδασκαλία και στη μάθηση, δεν μπορεί να υπάρξει ουσιαστική μάθηση, αν ο ίδιος ο εκπαιδευτικός δεν κατανοήσει τα συναισθήματα του μαθητή και αν δεν καταφέρει να διαμορφώσει μια σχέση συμμαχίας μαζί του. Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, συνεπώς, αποτελεί μια αναγκαιότητα και στοχεύει στο να καλύψει τα κενά της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, αλλά και να ανταποκριθεί στις σύγχρονες κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές εξελίξεις, οι οποίες θέτουν νέα ζητήματα και

νέους προβληματισμούς στο χώρο του σχολείου. Πολλά τριτοβάθμια ιδρύματα στη χώρα μας έχουν εντοπίσει αυτό το κενό και, επομένως έχουν σχεδιάσει επιμορφωτικά σεμινάρια ειδικά για εκπαιδευτικούς.

Η Σχολή Διά Βίου Μάθησης του ΤΕΙ Κρήτης από τον Ιανουάριο του 2015 έχει, επίσης, σχεδιάσει επιμορφωτικά σεμινάρια τα οποία απευθύνονται σε εκπαιδευτικούς, αλλά και σε άλλους επαγγελματίες, όπως και σε γονείς. Τα σεμινάρια αποτελούνται από διά ζώσης και εξ αποστάσεως εκπαίδευση, και από πρακτική άσκηση σύντομης διάρκειας. Στο συγκεκριμένο άρθρο, θα γίνει αναφορά στα σεμινάρια που απευθύνονται σε εκπαιδευτικούς, στις ανάγκες που αυτά τα σεμινάρια έρχονται να καλύψουν, αλλά και στις εκπαιδευτικές τεχνικές που χρησιμοποιούνται. Θα ακολουθήσει συζήτηση για τον ρόλο του εκπαιδευτικού και τα προβλήματα που αντιμετωπίζει, αλλά και για την μορφή που θα πρέπει να έχει η επιμόρφωση, ώστε να ανταποκρίνεται όσο το δυνατόν πληρέστερα στις ανάγκες της σύγχρονης εκπαίδευσης.

1.Δια βίου μάθηση και εκπαίδευση ενηλίκων

Στις μέρες μας, η συνεχής εκπαίδευση θεωρείται απαραίτητη προϋπόθεση για την ατομική και επαγγελματική ανάπτυξη κάθε πολίτη και εργαζόμενου. Η κοινωνία μας είναι πολύ πιο σύνθετη από παλιά, απαιτώντας από όλους μας να ανανεώνουμε τις γνώσεις και τις δεξιότητές μας, προκειμένου να μπορούμε να ανταποκρινόμαστε στις ανάγκες της, να αναπτύσσουμε την προσωπικότητά μας και να διασφαλίζουμε- όσο αυτό είναι εφικτό- την κοινωνική και επαγγελματική μας ένταξη. Ο όρος δια βίου μάθηση περιλαμβάνει όλους τους τύπους εκπαίδευσης, την τυπική, την άτυπη και την μη τυπική (Βεργίδης & Καραλής, 2004) και αναφέρεται σε κάθε είδος μάθησης που μπορεί να αποκτηθεί καθόλη την διάρκεια ζωής του ατόμου. Από την άλλη, ο όρος εκπαίδευση ενηλίκων είναι πολύ πιο οριοθετημένος, σηματοδοτώντας το οργανωμένο μέρος της δια βίου μάθησης (Κόκκος, 2005).

Σύμφωνα με το νέο νόμο (3369/6-7-05): «Ως δια βίου εκπαίδευση ορίζεται κάθε μαθησιακή διαδικασία, συμπεριλαμβανομένης της εμπειρικής μάθησης, καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του ανθρώπου, με σκοπό τη βελτίωση ή την απόκτηση γενικών και επιστημονικών γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων, τόσο για τη διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης προσωπικότητας, όσο και για την πρόσβαση στην απασχόληση» (Φ.Ε.Κ.171/τ.α' /6.7.2005/ν.3369). Σύμφωνα μάλιστα με το νόμο, η παρακολούθηση προγραμμάτων δια βίου εκπαίδευσης, αναλόγως της διάρκειάς τους, οδηγεί στην απόκτηση των εξής πιστοποιητικών:

- Οι απόφοιτοι των προγραμμάτων διάρκειας μέχρι 75 ώρες λαμβάνουν «πιστοποιητικό επιμόρφωσης»

- Οι απόφοιτοι των προγραμμάτων μεγαλύτερης διάρκειας και μέχρι 250 ώρες, μετά από αξιολόγηση, λαμβάνουν «πιστοποιητικό διά βίου εκπαίδευσης».

Η διά βίου μάθηση αφορά ιδιαίτερα τους περισσότερους- αν όχι όλους- τους σύγχρονους επαγγελματίες, ανεξαρτήτως πεδίου εξειδίκευσης. Η μάθηση σήμερα είναι λιγότερο γραμμική από ό,τι ήταν και, σύμφωνα με την άποψη των Carnevale και Desrochers (2001), οι εργαζόμενοι ψάχνουν διαφορετικά σύνολα ικανοτήτων σε διαφορετικές χρονικές στιγμές σε όλη την διάρκεια της επαγγελματικής τους ζωής. Όπως υπολογίζεται, ο κάθε άνθρωπος είναι πιθανόν να έχει πέντε με έξι επαγγελματικές σταδιοδρομίες στην διάρκεια της ζωής του και η εκπαίδευση είναι αναγκαία, για να παρακολουθήσει αυτές τις αλλαγές. Επιπρόσθετα, ο ανταγωνισμός στο χώρο της αγοράς εργασίας είναι ιδιαίτερα υψηλός και, συχνά, καλούμαστε να γνωρίζουμε πώς να ανταποκρινόμαστε στις απαιτήσεις διαφόρων εργασιακών θέσεων, ενώ ταυτόχρονα απαιτείται εξειδίκευση σε κάποια από αυτές. Σύμφωνα με το ASTD/Department of Labor (Carnevale, 1991; Mincer, 1962), το 75% από το σημερινό δυναμικό θα χρειαστεί σημαντική επανεκπαίδευση μέσα στην επόμενη δεκαετία. Η επανεκπαίδευση αυτή, μάλιστα, θα είναι απαραίτητη στις περισσότερες των περιπτώσεων, καθώς κάποιες εργασίες θα είναι παρωχημένες, ενώ οι νέες θα απαιτούν νέες ικανότητες.

2. Τα προγράμματα διά βίου μάθησης του ΤΕΙ Κρήτης

Το ΤΕΙ Κρήτης, λόγω του τεχνολογικού του χαρακτήρα και του ιδρυτικού του νόμου, έχει καταστατική υποχρέωση να αναπτύσσει δράσεις που συμβάλλουν στη βελτίωση των γνώσεων και των δεξιοτήτων των αποφοίτων του σε σχέση με τις ανάγκες της κοινωνίας και της οικονομίας. Επίσης, διαθέτει πόρους (υποδομές και ανθρώπινο δυναμικό), για να παρέχει δια βίου εκπαίδευση και κατάρτιση σε πολλά πεδία της γενικότερης δραστηριότητάς του, όπως οι τεχνολογικές εφαρμογές στις ειδικότητες των μηχανικών, ο γεωτεχνικός τομέας, η οικονομία και η διοίκηση επιχειρήσεων, ο τουρισμός, η υγεία και η κοινωνική πρόνοια, η διατροφή, το περιβάλλον κ.ά.. Η Σχολή Δια Βίου Μάθησης του ΤΕΙ Κρήτης είναι επίσημος φορέας υλοποίησης προγραμμάτων δια βίου εκπαίδευσης και κατάρτισης και έχει αναλάβει να φέρει εις πέρας αυτό το τόσο σημαντικό έργο προσφοράς για την ελληνική κοινωνία.

Τα προγράμματα που προκηρύσσει και υλοποιεί απευθύνονται σε επαγγελματίες όλων των ειδικοτήτων, ενώ, από τον Ιανουάριο του 2015, προκηρύσσει προγράμματα που απευθύνονται σε γονείς, ψυχολόγους και εκπαιδευτικούς. Από όλα αυτά, εμείς θα επικεντρωθούμε, στη συνέχεια, στα προγράμματα που απευθύνονται σε εκπαιδευτικούς, καταδεικνύοντας ταυτόχρονα την αναγκαιότητά τους, αλλά και τις αρχές που τα διέπουν.

3. Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών

Η επιμόρφωση ορίζεται ως η επιπλέον εκπαίδευση που παρέχεται σε κάποιον, με στόχο την βελτίωση της επαγγελματικής του ικανότητας. Από αυτήν αποκλείονται οι προπτυχιακές και μεταπτυχιακές σπουδές, καθώς ανήκουν στην τυπική εκπαίδευση. Η επιμόρφωση αποτελεί υποσύνολο της διά βίου μάθησης, ενώ ειδικά για τους εκπαιδευτικούς στοχεύει στα εξής: Στην ανάπτυξη των γνώσεων, των δεξιοτήτων και των ενδιαφερόντων τους, στον εφοδιασμό με νέες εκπαιδευτικές μεθόδους, στην αλλαγή της στάσης και της νοοτροπίας τους, καθώς και στην προσωπική τους ανάπτυξη και εξέλιξη (Τρίγκα- Μερτίκα, 2011).

Όπως κάθε επαγγελματίας, έτσι και ο εκπαιδευτικός δεν είναι δυνατόν να περιοριστεί στην βασική του εκπαίδευση, για να αντεπεξέλθει στις σύγχρονες κοινωνικές ανάγκες, αλλά και στην αναπροσαρμογή των εκπαιδευτικών συστημάτων. Σύμφωνα με την Τρίγκα- Μερτίκα (2011), οι οικονομικές, τεχνολογικές και πολιτισμικές αλλαγές επηρεάζουν την όλη λειτουργία του σχολείου, κάνοντας τον ρόλο του εκπαιδευτικού πιο απαιτητικό και επιβάλλοντας αναπροσαρμογή της διδακτέας ύλης, αλλά και των μεθόδων που χρησιμοποιούνται. Αν προστεθεί σε αυτό και το γεγονός ότι το ανθρώπινο δυναμικό της εκπαίδευσης σήμερα γερνά, αφού το 32.7% των εκπαιδευτικών που διδάσκουν στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση είναι άνω των 50 ετών (Ψηφίδου, 2012), συνειδητοποιείται ακόμη περισσότερο η ανάγκη επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών στην χώρα μας, αλλά και πανευρωπαϊκά.

Μια σημαντική ιδιαιτερότητα του ρόλου του εκπαιδευτικού είναι ότι, εκτός από την παροχή και μετάδοση γνώσεων, αποτελεί και παράδειγμα προς μίμηση για τα παιδιά, θέτοντας έτσι ως αναγκαιότητα την άρτια ανάπτυξη της προσωπικότητάς του. Μάλιστα, αυτά τα χαρακτηριστικά προσωπικότητας είναι που μπορούν να δράσουν ενισχυτικά ή ανασταλτικά της όλης εκπαιδευτικής διαδικασίας και μάθησης, ενώ συχνά καλείται να αντιμετωπίσει και προβλήματα συμπεριφοράς των παιδιών και να συνεργαστεί με τους γονείς τους. Όπως χαρακτηριστικά επισημαίνεται από τον Fontana (1996), μεγάλο μέρος της διδασκαλίας γίνεται μέσα από την κοινωνική αλληλεπίδραση του εκπαιδευτικού με τους μαθητές, αλλά και των μαθητών μεταξύ τους, ενώ η κατανόηση αυτής της αλληλεπίδρασης επιδρά θετικά στην όλη μαθησιακή διαδικασία.

Τα προγράμματα Διά βίου μάθησης του ΤΕΙ Κρήτης στοχεύουν ακριβώς στην υποστήριξη αυτού του διττού ρόλου του εκπαιδευτικού. Δίνουν έμφαση στην παροχή γνώσεων και στην εκμάθηση εκπαιδευτικών τεχνικών, προκειμένου ο εκπαιδευτικός να είναι σε θέση να βελτιώσει το κλίμα της τάξης, αλλά και να διαχειριστεί προβλήματα συμπεριφοράς των παιδιών.

Πιο συγκεκριμένα, τα σεμινάρια του ΤΕΙ Κρήτης που απευθύνονται σε εκπαιδευτικούς είναι:

1. Αντιμετώπιση ανεπιθύμητων συμπεριφορών στην προσχολική και σχολική ηλικία
2. Αντιμετώπιση του πένθους και της απώλειας στην προσχολική και σχολική ηλικία
3. Η εφαρμογή των βιωματικών ασκήσεων στην εκπαίδευση
4. Σχολικός εκφοβισμός (bullying): Στρατηγικές πρόληψης και αντιμετώπισης στο σχολείο και στην οικογένεια
5. Η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση και η πρόληψη της σεξουαλικής κακοποίησης.
6. Λεκτική και μη λεκτική επικοινωνία: εφαρμογή στις σχέσεις.
7. Το θεατρικό παιχνίδι στην εκπαιδευτική διαδικασία: πρακτική εφαρμογή με στόχο την γνωριμία-συγκρότηση ομάδων, τη χαλάρωση και την απελευθέρωση του ατόμου.

Από αυτά τα σεμινάρια, το σεμινάριο που αφορά την εφαρμογή των βιωματικών ασκήσεων στην εκπαίδευση, καθώς και αυτό που αφορά στο θεατρικό παιχνίδι, στοχεύουν, πρωτίστως, στην βελτίωση του κλίματος στην τάξη. Οι βιωματικές ασκήσεις και οι εναλλακτικοί τρόποι έκφρασης, όπως είναι το θεατρικό παιχνίδι, εμπλέκει όλη την τάξη στην μαθησιακή διαδικασία, ενώ άμεσα ή έμμεσα καλλιεργούνται και συναισθηματικές και κοινωνικές δεξιότητες στους μαθητές (Χηνάς & Χρυσafίδης, 2000).

Τα υπόλοιπα σεμινάρια αφορούν στη διαχείριση προβλημάτων συμπεριφοράς στο σχολείο, στην πρόληψη και διαχείριση επικίνδυνων συμπεριφορών, όπως είναι η σεξουαλική κακοποίηση παιδιών, αλλά και την βελτίωση της επικοινωνίας μεταξύ των εκπαιδευτικών και των μαθητών, των εκπαιδευτικών και των γονέων, αλλά και των εκπαιδευτικών με τους συναδέλφους τους. Τα προβλήματα συμπεριφοράς που παρουσιάζονται αφορούν τόσο την προσχολική ηλικία όσο και την σχολική, ενώ άμεση αναφορά γίνεται σε θεωρίες της ψυχολογίας και πρακτικές τεχνικές που απορρέουν από αυτές, οι οποίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τον εκπαιδευτικό.

Επειδή, όμως, η διαχείριση των προβλημάτων συμπεριφοράς που ανακύπτουν μέσα στην τάξη, όπως επίσης και η επικοινωνία εκπαιδευτικού-μαθητή, αναγκαστικά εμπλέκουν και τον ίδιο τον εκπαιδευτικό, είναι σημαντικό να εμβαθύνουμε στον ρόλο του. Σύμφωνα με τους Παληό και Παρασκευοπούλου- Κόλια (2012), οι εκπαιδευτικοί στην Ελλάδα χαρακτηρίζονται από χαμηλή αυτοεικόνα και ανασφάλεια, ενώ φτώχη είναι και η αναγνώριση του ρόλου τους από την κοινωνία, σε σύγκριση με άλλες επαγγελματικές ομάδες, όπως γιατροί, δικηγόροι κ.λ.π. Δυστυχώς, τα περισσότερα επιμορφωτικά σεμινάρια επιδεινώνουν αυτήν την ήδη

αρνητική αυτοεικόνα, δίνοντας έμφαση στην παροχή γνώσεων, χωρίς να εμπλέκουν ενεργά τον εκπαιδευτικό στην όλη εκπαιδευτική διαδικασία. Ως ενήλικες, οι εκπαιδευτικοί έχουν διαμορφώσει ήδη τα δικά τους συστήματα αξιών και πεποιθήσεων, αλλά και τα δικά τους μοντέλα μάθησης. Προκειμένου, λοιπόν, να είναι αποτελεσματική η όποια επιμόρφωση, είναι απαραίτητο να προωθείται η ενεργητική συμμετοχή των εκπαιδευομένων και να αξιοποιείται η ήδη υπάρχουσα εμπειρία (Κόκκος, 1999; Rogers, 1999).

Οι εκπαιδευτικές τεχνικές που ακολουθούνται στα σεμινάρια διά βίου μάθησης του ΤΕΙ Κρήτης είναι ανάλογες με τις τεχνικές που εφαρμόζονται στην εκπαίδευση ενηλίκων: εμπλουτισμένη εισήγηση και εργασία σε ομάδες, καταιγισμός ιδεών, μελέτη περίπτωσης και παιχνίδι ρόλων (Εκπαίδευση εκπαιδευτών ενηλίκων: Πρόγραμμα Εκπαίδευσης από Απόσταση 100 ωρών (1,2,3,4,5 ενότητες), 2010). Επίσης, κάθε σεμινάριο αποτελείται από διά ζώσης συναντήσεις, εξ αποστάσεως συναντήσεις, από την πρακτική εφαρμογή των γνώσεων που αποκτήθηκαν, καθώς και από την συγγραφή κάποιας εργασίας που προσαρμόζεται στις ειδικές ανάγκες του κάθε σεμιναρίου.

Σημαντικό είναι εδώ να επισημανθεί ότι τα σεμινάρια αυτά, μέσω των βιωματικών ασκήσεων, στοχεύουν να αναδείξουν πώς και η ίδια η συμπεριφορά του δασκάλου ή η ενδεχόμενη ανασφάλειά του ή η ανάγκη του για εξουσία επηρεάζουν τόσο την ερμηνεία κάποιων συμπεριφορών ως προβληματικών όσο και την διαχείρισή τους (Fontana, 1996). Βασιζόμενοι στην οικοσυστημική προσέγγιση (Molnar & Lindquist, 1989), επιδιώκεται η κατανόηση από την πλευρά του εκπαιδευτικού ότι αυτός και οι μαθητές αποτελούν ένα σύστημα και ότι, αν ο ίδιος ο εκπαιδευτικός ερμηνεύσει διαφορετικά μια συμπεριφορά, τότε ενδεχομένως να αλλάξει και η στάση του απέναντι στον μαθητή, αλλά και όλη η προβληματική συμπεριφορά. Ουσιαστικά, τα σεμινάρια αυτά στοχεύουν στην ανάπτυξη του αισθήματος ασφάλειας του εκπαιδευτικού, στην μείωση του στρες, αλλά και στην αλλαγή των στάσεων του αναφορικά με τον εαυτό του, αλλά και τους μαθητές τους (Fontana, 1996).

Όπως αναφέρεται από τον Κωτσάκη (2010), τις περισσότερες φορές, οι εκπαιδευτικοί, όταν αντιμετωπίζουν ένα πρόβλημα συμπεριφοράς, το ερμηνεύουν με βάση τις ατομικές ιδιότητες του παιδιού. Για παράδειγμα: «ο Κωστάκης κάνει φασαρία στην τάξη, επειδή είναι επιθετικός». Η αναστοχαστική πράξη που προτείνεται από τους συγγραφείς στοχεύει στην κατανόηση ενός προβλήματος μέσα από τις επικοινωνιακές αλληλεπιδράσεις μεταξύ όλων των εμπλεκομένων (παιδιών, εκπαιδευτικών και γονέων). Η αλλαγή των σχέσεων επιφέρει και αλλαγές στην προβληματική κατάσταση που παρατηρείται, ενώ η ίδια η ερμηνεία, στην οποία καταφεύγει ο εκπαιδευτικός, προκειμένου να διαχειριστεί ένα

πρόβλημα επιδρά καθοριστικά στην αποτελεσματικότητα ή μη της αντιμετώπισής του.

4. Συμπεράσματα

Η διά βίου μάθηση και η συνεχής επιμόρφωση των επαγγελματιών αποτελούν πλέον μια αναγκαιότητα, λόγω των συνεχών κοινωνικών αλλαγών. Οι εκπαιδευτικοί δεν εξαιρούνται από αυτήν την ανάγκη συνεχιζόμενης επιμόρφωσης. Αντιθέτως, ενδέχεται να την χρειάζονται περισσότερο σε σύγκριση με τους άλλους επαγγελματίες, λόγω του διττού τους ρόλου: την παροχή γνώσεων, αλλά και την ανάπτυξη της προσωπικότητας των μαθητών τους. Τα επιμορφωτικά σεμινάρια του ΤΕΙ Κρήτης που απευθύνονται στους εκπαιδευτικούς στοχεύουν στην παροχή γνώσεων και στην ανάπτυξη δεξιοτήτων από την πλευρά του εκπαιδευτικού, αλλά πρωτίστως έχουν ως σκοπό την βελτίωση της αυτοεικόνας του εκπαιδευτικού και την μείωση της ανασφάλειάς του αναφορικά με την διαχείριση προβλημάτων συμπεριφοράς που ανακύπτουν στην τάξη και στο ευρύτερο σχολικό πλαίσιο. Μέσω βιωματικών τεχνικών της εκπαίδευσης ενηλίκων, επιδιώκεται ο επιμορφούμενος εκπαιδευτικός να αναστοχαστεί διαφορετικά τον ρόλο του και τον εαυτό του, να αλλάξει την ερμηνευτική του τεχνική και να συνειδητοποιήσει ότι αποτελεί ο ίδιος σημαντικό φορέα αλλαγής.

Βιβλιογραφία

- Βεργίδης, Δ. & Καραλής, Θ. (2004). Τυπολογίες και Στρατηγικές στην Εκπαίδευση Ενηλίκων. *Εκπαίδευση Ενηλίκων*, 2, 11-16.
- Carnevale, A.P., & Desrochers. D.M. (2001). *Help Wanted . . . Credentials Required: Community Colleges in the Knowledge Economy*. Princeton, NJ: Educational Testing Service.
- Carnevale, A. (1991). America and the New Economy.”American Society for Training and Development, and the U.S. Department of Labor, Employment and Training Administration. Washington, DC.
- Fontana, D. (1996). *Ψυχολογία για εκπαιδευτικούς*. Αθήνα: Σαββάλας.
- Εκπαίδευση εκπαιδευτών ενηλίκων: Πρόγραμμα Εκπαίδευσης από Απόσταση 100 ωρών (1,2,3,4,5 ενότητες) (2010). Υπουργείο Παιδείας, Διά

Βίου Μάθησης & Θρησκευμάτων, Γενική Γραμματεία Διά Βίου Μάθησης, Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων.

Κόκκος, Α. (1999). *Εκπαίδευση ενηλίκων: Το πεδίο, οι αρχές μάθησης, οι συντελεστές* (Τόμος Α). Πάτρα: ΕΑΠ..

Κόκκος, Α. (2005). *Εκπαίδευση ενηλίκων: Ανιχνεύοντας το πεδίο*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Κωτσάκης, Δ. (2010). Η αναστοχαστική πράξη. Στο Δ. Κωτσάκης, Ε. Μουρελή, Ι. Μπίμπου, Ε. Μπουτουλούση, Χ. Αλεξανδρή, Ε. Γκέσογλου, Κ. Καραμανώλη, Α. Καρπούζα & Ε. Σπανοπούλου (Επιμ.), *Αναστοχαστική πράξη: Ο αποκλεισμός στο σχολείο* (σελ.139-224). Αθήνα: Εκδόσεις νήσος-Π. Καπόλα.

Mincer, J.(1962) On-the-Job Training: Costs, Returns and Some Implications. *Journal of Political Economy*, 70(5) Part 2, S50-S79.

Molnar, A. & Lindquist, B. (1998). *Προβλήματα συμπεριφοράς στο σχολείο*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Παληός, Ζ.Κ. & Παρασκευοπούλου- Κόλλια, Ε.Α. (2012). Ουδείς μωρότερος των ιατρών...: Η κοινωνική εικόνα των Ελλήνων δασκάλων σήμερα. Στο Ν. Ανδρεαδάκης, Π. Καλογιαννάκη, C.C. Wolhuter, Κ. Καρράς & Π. Αναστασιάδης (Επιμ.), *Εκπαίδευση εκπαιδευτικών: Σύγχρονες τάσεις και ζητήματα* (σελ.40-46). Αθήνα: Εκδόσεις Ίων.

Rogers, A. (1999). *Η εκπαίδευση ενηλίκων*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Τρίγκα-Μερτίκα, Ε.Δ. (2011). *Σχολική βία*. Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη.

Χηνάς, Π. & Χρυσafiδης, Κ. (2000). *Επιθετικότητα στο σχολείο: Προτάσεις για πρόληψη και αντιμετώπιση*. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.

Ψηφίδου, Ρ. (2012). Το παράδοξο που φθίνει: μεταβολές στην πολιτική για την εκπαίδευση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στην Ευρώπη. Στο Ν. Ανδρεαδάκης, Π. Καλογιαννάκη, C.C. Wolhuter, Κ. Καρράς & Π. Αναστασιάδης (Επιμ.), *Εκπαίδευση εκπαιδευτικών: Σύγχρονες τάσεις και ζητήματα* (σελ.285-305). Αθήνα: Εκδόσεις Ίων.

Comments are closed.

•

•

- [Δημοφιλή](#)
- [Σχόλια](#)

- [Search](#)
- [Tags](#)
- [Archives](#)

Δημοφιλή

Σχόλια

Search

Site Search	go
-------------	----

Tags

Archives

• **Πρόσφατα Σχόλια**

• **Pages**

- [Ταυτότητα του περιοδικού](#)
- [Οδηγίες προς τους συγγραφείς](#)

© Copyright [ScientificNetwork for Adult Education in Crete](#) 2007. All rights reserved.

Powered by [WordPress](#) • [WordPress Themes](#) • [XHTML](#)